

Kakucs Lajos

NYÁRÁDREMETE

Falumonográfia

Mentor Kiadó
Marosvásárhely, 2008

Harangozók

Hegy Mihály	első világháború körül
Zsigmond Károly	Molnár Miklós és Ágotha Endre idején
Zsigmond Sándor	Teleky Dezső idején
Máthé Mihály	Teleky Dezső idején
Katona György	Teleky Dezső idején
Máthé Mihály	Venczel Lajos idején
Kakucs Jánosné	1987–1992
Török Miklós	1992-

A kétszobás, éléskamrával és sütővel ellátott harangozói lakást az egyház által adott anyagból, 1910-ben, Birtók Sándor nyárádremetei építési vállalkozó húzta fel 847 koronáért.

A nyárádremetei feszület

A nyárádremetei templom szentélyében őrzött feszület készítőjének és a bekecsalji székely falu templomába kerülésének kérdése az utóbbi években igencsak gyakran foglalkoztatta a közvéleményt. (A-13 és A-4) A keresztre feszített Krisztus alkotójának személye azonban már régebben az érdeklődés homlokterébe került a szakemberek körében. A feszület első ismertetése az 1891-ben Kolozsváron kiadott *Erdélyi útikalauz*ban szerepel. A rövid ismertető szerzője, id. Nemes Ödön, marosvásárhelyi tanár, a régi Marosköz kultúrkincseinek kutatója Remetén is megfordult, és a helyi hagyományok ismeretében jegyezte fel, hogy: „a művészileg faragott feszületről az a hit, hogy a marosvásárhelyi várbeli templomból került oda, midőn azt a reformátusok elfoglalták”. Nemes Ödön semmit sem említ a feszület alkotójáról. Az útikalauz megjelenése után a feszületet gyakran keresték fel a Szovátafürdőn nyaralók, de készítőjének neve és Nyárádremetére kerülésének körülményei még sokáig homályban maradtak.

A helyi plébánia leltárában először csak 1895-ben kerül említésre, olyan kegytárgy gyanánt, mely „nagyon régi művészeti értékkel rendelkezik”. Molnár Miklós alespereg, aki 1908-1932 között Nyárádremete plébánosa volt, 1931-ben kiadott könyvében a templomról és a feszületről a következőket írta: „Magába véve [a templom] nem különbözik a többi község templománál; de ami mégis különbé teszi, az a főoltárba beleépített feszület. Drága műkincs a reneszánsz korból, Mátyás király idejéből. Messze tájakra jönnek annak megtekintésére, és nem győzik eléggé bámulni azt a tökéletes, művészi munkát, amely a szobrászat legnagyobb mesterének keze munkájára vall. Hogy honnan és mikor került Remetére ez a remekmű, az a mai nap is titok. Írásbeli feljegyzés nincs, hagyomány ellenben kettő is van.

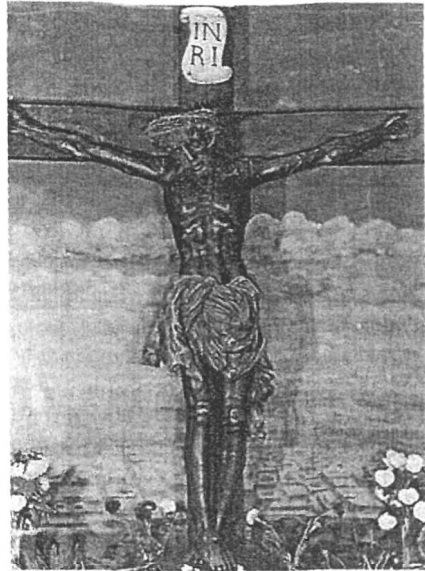
Az első azt tartja, hogy a marosvásárhelyi várbeli templom egyik oltárába volt beépítve. A 16. század derekán (pontosan 1556-ban) az eretnekek, miután a templomot

erőszakkal elfoglalták, a feszületet onnan kiköltöztették és egy remetei embernek adták, aki azt a templomnak ajándékozta. Ezt a hagyományt alátámasztja az a körülmény, hogy a feszület a régi temetőkápolna oltárába is be volt építve.

A másik hagyomány szerint a gyulafehérvári trinitárius templom tulajdona volt. II. József császár idejében – sok egyházi vagyonnak világi tulajdonba vétele alkalmával – a trinitáriusok ottani templomát is lefoglalták. A feszületet az udvar egyik zugába helyezték el és Székely Ferenc remetei születésű növendék pap kérésére az itteni templom, számára átengedték.” (162)

A nyárádremetei feszület eredetének megfejtésével tudományon alapon először Marosvásárhely szülöttje, később a kolozsvári Erdélyi Múzeum levéltárának és könyvtárának tudós igazgatója, az erdélyi művészettörténeti kutatások úttörője, Kelemen Lajos (1877-1963) foglalkozott. A tárgykorban írott rövid ismertetője az *Erdélyi Múzeum* 1945. évfolyamának első számában jelent meg, és még ugyanabban az évben megküldte a nyárádremetei plébániának. Kelemen Lajos már marosvásárhelyi gimnazista korában egyedül vagy hasonló érdeklődésű társai kíséretében gyakorta felfedező utakat tett a környező falvakban, s így feltételezhetjük, hogy először 1895 körül láthatta a nyárádremetei feszületet. Az írás egyik lábjegyzetéből az is kiderül, hogy az első világháború alatt, pontosabban 1916-ban a román betörés jelentette fenyegetés és a háborús kártételek (műkincsrombolás, lopás) megelőzésére – az Erdélyi Múzeum Egyesület főtitkáráként – Kelemen Lajos bejárta Erdélyt legveszélyeztetettebb vidékeit, köztük a Felső-Nyárádmentét is. A nyárádremetei hagyomány úgy tudja, hogy a község akkori előljárói a feszületet egy arra a célra készített ládába helyezték és elásták. A rejtékhelyről csak néhány ember tudott.

Az 1945-ben megjelentetett rövid dolgozatban Kelemen elsősorban a feszület megrendelőjének és Nyárádremetére kerülésének próbált utánajárni. (123) Megrendelőjeként a Becse-Gergely nemzetségből származó *Apafi Miklóst* jelölte meg. A rendkívül terjedelmes Apafi családnak¹ több Miklós nevezetű tagja ismeretes. Egyik közülük a későbbi keresztadományozó Apafi Miklós, kit a mohácsi vész után I. Ferdinánd ki-

A nyárádremetei templom szentélye és a Veit Stoß-féle feszület a Vencel Lajos plébános által kezdeményezett átrendezés előtt.

¹ Legismertebb tagja a fejedelem Mihály, aki 1663–1690 között uralkodott.

rály táborában találunk. Ismeretes, hogy 1529 után Erdély trónját I. Ferdinánd ellenfele, Szapolyai János szerezte meg, ennek következtében több Ferdinánd párti főúrral együtt Apafi Miklós is elvesztette erdélyi birtokait. A fészületet Apafi Miklós ajándékozta a vásárhelyi vártemplomnak, erre írásos utalást a ferencrendiek 1537-ben Jászberényben tartott közgyűlésének határozatában találunk: a ferencesek megengedték ui. az Apafi Miklós által felajánlott drága kereszt elhelyezését marosvásárhelyi templomban. Az Apafi család és a ferencesek marosvásárhelyi rendháza közötti szoros kapcsolatra utal az, hogy jóval a keresztadományozás előtt, még a 15. század utolsó negyedében a várbeli kolostorba temetkezett a keresztet adományozó Miklós apja, Apafi Mihály és 1525-ben annak sógora, héderfáji Barlabássy Lénárt erdélyi alvajda is.

1537-et követően két évtizeden át tehát az Apafi Miklós által adományozott fészület a ferencrendiek marosvásárhelyi templomában állott 1556. augusztus 5-ig, amikor koronkai Mihályffy Tamás és a székelyfalvi Polyák Boldizsár földbirtokosok a marosvásárhelyi templomból kiűzték a szerzeteseket, s helyükbe a lutheránus Káli Balázst tették prédikátornak. Ekkor kerülhetett sor Marosvásárhelyen, akárcsak a korabeli Kolozsvárt és Gyulafehérváron is az egykori katolikus templomok oltárainak lerombolására. Talán – ha hihetünk a legendának – ekkor jelent meg a színen az a névtelen nyárádremetei szekeres, aki a kidobott fészületet szekereére téve hazavitte és azt az otthoni hívekkel együtt a havasok alján meghúzódó falujának 1522-ben kőből épített temetőkápolnájában helyezte el.

Ferenczi György erdélyi generális vikárius (általános helytartó) feljegyzései szerint ez a kápolna akkor már a mai temető déli oldalán állott, ui. 1614-ben a remetei kápolnában helyezte el a Brassóból szerzett nyolc harang egyikét, majd 1635-ben a már említett kápolnához cintermet is építtetett. A vatikáni levéltárban őrzött iratok szerint 1650. február 14-én az erdélyi katolikusok a pápai udvartól búcsúkváltságot kértek a jobbágytelki, köszvényesi, hodosi, selyei, szovátai, atyhai és a remetei templom részére. A Daniele Dongo ferencrendi fővikárius által szerkesztett kérvény szerint a remetei templom ekkor már Szent Fülöp és Jakab apostolok nevét viselte.

Az 1731-ben Mártonffi András maroszéki főesperes templomlátogatása alkalmából készült jegyzőkönyv megemlíti, hogy 1700. május 7-én, Fülöp és Jakab apostolok ünnepe előtti vasárnapon történt meg a röviddel azelőtt átépített és kibővített nyárádremetei kápolna felszentelése. A jegyzőkönyv szerint a kápolna oltárának közepén már akkor ott volt a keresztre feszített Krisztus szobra, két oldalán Fülöp és Jakab apostolok képeivel. Innen a temetőkápolnából került át a nagybecsű fészület az 1808-1812 között épített nyárádremetei templomba. Ezek után tehát nyugodtan kizárhatjuk azokat a spekulációkat, melyek azt feltételezték, hogy a fészület 1783-ban, a gyulafehérvári Trinitárius templom átalakítása után, a remetei származású Székely Ferenc teológus közvetítésével került volna Remetére. A félreértésre az az 1821. július 2-án Szepessy Ignác püspök látogatása alkalmával készített jegyzőkönyv adhatott okot, mely a nyárádremetei templom berendezésének felsorolásánál a Jeruzsálemet ábrá-

zoló főoltárt és az oltáriszentséget tartalmazó szekrényt, és nem az ez alkalommal is említett keresztben függő Megváltót említi úgy, mint gr. Batthány Ignác püspök ajándékát.

Kelemen Lajos megkockáztatta azt a feltevést is, hogy a vásárhelyi ferencesek 1556-ban a feszületet a reformációtól érintetlenül marad Csíkba akarták eljuttatni, és hogy Remete csupán ideiglenes rejtékhelyként jöhetett számításba. Számunkra sokkal logikusabb az a feltételezés, hogy a feszület véletlenül került Nyárádremetére, először is azért, mert 1556-ban a feszület Csíkba juttatásának semmi sem állta útját, továbbá ha a vásárhelyi ferencesek a feszületnek csak ideiglenes rejtékhelyet kerestek volna, akkor arra a célra a Felső-Nyárád vidékénél sokkal jobban megfelelt volna a már 1484-től adatolható nyárádköszvényesi kőtemplom. S hogy a nyárádremetei szekeres 1556-ban nem a már pappal is rendelkező köszvényesi templomba vitte a feszületet, az a faluközösség fejlett öntudatára utal.¹ (Ennek a nehezen meghatározható közösség-tudatosságnak bizonyossága az a már többször is említett tény, hogy Remete lakói a görgényi várúr által eltérített Vityal patak ügyében 1540-ben a pozsonyi országgyűléshez fordultak panasszal, egészen a királyig vitték föl sérelemlevelüket.)

A feszület alkotójának kérdése

Kelemen Lajos nem tért ki a feszület keletkezésének és szerzőjének kérdésére. Idézett munkájában csak jelzi, hogy ezt, „a stílus hasonlósága alapján” német munkának tartja. Ugyancsak bizonytalanul fogalmaz a feszület alkotójáról szólva Molnár Miklós is: „a szobrászat legnagyobb mesterének keze munkájára vall” – mondja.

A Kelemen Lajos írását követő évtizedekben két hasonló feszület újrafelfedezésével egészen más dimenziókat nyert a nyárádremetei feszület alkotójának kérdése is. Az első lépés ebben az irányban 1954-ben történt, amikor Karl Ginhart osztrák kutató egyik szakdolgozatában (121) bemutatta a bécsi minoriták Alsesser utcai templomában őrzött késő gótikus feszület történetét. Ginhart kutatásai bebizonyították, hogy a bécsi minoriták templomában őrzött késő gótikus feszület ugyancsak Erdélyből került a császárvárosba, és hogy azt Rabutin osztrák generális özvegye 1699-ben, férje nagyszombati tartózkodása alatt szerezte, majd 1708-ban magával vitte a császárvárosba. Ginhart a Rabutin generálisné által Nagyszombatról Bécsbe hozott

¹ 1999-ben megjelent tanulmányában (*Marosvásárhely katolikus múltjából*) Lestyán Ferenc a feszület sorsáról a következőket adja elő: „A reformáció idején a feszületet eltávolították. A hagyomány szerint egy remetei katolikus kihalászta a tóba dobott értéket, és elszállította a katolikusnak megmaradt Felső-Nyárád menti Székelyföldre, ahol később a ferencesek mikházi kolostorában őrizték, majd az elhagyatott vármezői kolostorban. Innen az 1908-ban épült nyárádremetei templomba viszik.” Eddig az idézet. Ehhez a bekezdéshez a szerző nem mellékelte semmiféle forrást. Ugyanakkor Veit Stoß 15. század végi alkotásának tartja, s szerinte Apafi Miklós magától a művésztől rendelte meg. Vö. *Marosvásárhely történetéből*. Szerk. Pál-Antal Sándor és Szabó Miklós, Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 1999, 160.

feszületet Veit Stoß krakkói műhelyének közvetlen hatását tükröző műalkotásnak tartotta. Ginhart munkájának megjelenése után 1959-ben Radocsay Dénes budapesti professzor az erdélyi eredetű későgótikus feszületek sorát a kolozsvári ferencesek templomának Kornis-kápolnájában és a nyárádremetei templomban őrzött feszülettel gyarapította. (193)

Ami a feszületek alkotójának kérdését illeti, Ginhart és Radocsay egyaránt Veit Stoß iskolájának tulajdonítja a műveket; akárki lett légyen az alkotó, a nagy német mester közvetlen környezetéből származott. (Itt jegyezzük meg, hogy Ginhart 1954-ben mit sem tudott a kolozsvári és a nyárádremetei feszület létezéséről.) Véleménye tehát kizárólag a bécsi minoriták templomában őrzött feszület tanulmányozása után született meg, és csak arra vonatkozott. Ginhart szerint a bécsi minoriták templomában őrzött feszület realizmusa, a megfeszített Krisztus anatómiája, a kezeken látható erek kidolgozásának módja, a haldokló test kinszenvedésének dinamizmusa és az arckifejezés nyugodtsága együttesen alkotják azokat a jellegzetes és összetéveszthetetlen vonásokat, melyek a feszületet, ha nem is Veit Stoßnak, de a mester közvetlen környezetéből (iskolájából) kikerült tanítványnak tulajdonítják, ezek az elemek Veit Stoß művésztfelfogására, szemléletére vallanak.

1959-ben a bécsi, kolozsvári és a nyárádremetei feszületek elemzése során Radocsay professzor hangsúlyozta, hogy mindhárom alkotás Veit Stoß krakkói alkotásával, a Mária templom lenyűgöző kőszobrával, megfeszített Krisztusával áll szoros kapcsolatban. Mindkét kutató, Ginhart és Radocsay is feltételezték, hogy a három erdélyi eredetű feszület alkotója Veit Stoß krakkói tartózkodása, az ottani Krisztus feszület elkészítése utáni évekből, tehát 1491-1496 közötti időből származhat. Alkotója pedig a mester egyik közeli tanítványa lehetett, kit ők feltételezett lakhelye után, „szebeni mesternek” neveztek. Az 1959-ben megjelent munkájában Radocsay azzal a gondolattal is kacérkodott, hogy a szebeni faragóműhelyt, a név nélküli „szebeni mestert”, Veit Stoß egyik Erdélyben élő, ugyancsak Veit keresztnevű fiával hozza kapcsolatba.

Veit Stoß és Erdély

A nyárádremetei feszület alkotójának kilétét boncolgatva szükségesnek tartjuk, hogy néhány sorban kitérjünk Veit Stoß feltételezett és valós erdélyi kapcsolatainak bemutatására. Köztudomású, hogy a késő gótika szobrászatának egyik legkiemelkedőbb alkotója, Veit Stoß 1480-1496 között Lengyelországban tartózkodott. Ekkor készítette el a lengyel királyi család megbízásából Krakkóban a Boldogasszony templom világhírű főoltárát. Krakkói tartózkodása idején Veit Stoß körül igen erős közép-kelet-európai szobrászati iskola alakult ki, melynek tagjai döntően befolyásolták a korabeli Kelet-Európa művészetét. Mi most elsősorban a korabeli felső-magyarországi és erdélyi német települések templomait díszítő szárnyasoltárok faragott szobraira gondolunk.

Tizenhat évi lengyelországi tartózkodás után Veit Stoß 1496-ban visszatért Nürnbergbe, hol az 1526. évi rövid borszlói (Breslau) kiruccanásától eltekintve, 1533-ban bekövetkezett haláláig több remekművet készített. Az 1880-as évek végén, de főleg az első világháborút megelőző időszakban az „újra felfedezett” Veit Stoß életéről és tevékenységéről több munka is megjelent. A szobrász hosszú kelet-európai tartózkodása és a születési helyére vonatkozó hiányos adatokból kiindulva egyes kutatók (28) arra a következtetésre jutottak, hogy a művész egy erdélyi faluban, Haróban (Hărău) született. A tévedésre az adott okot, hogy Veit Stoß Mathias nevű aranyműves testvére 1492-ben Krakkó város polgárainak sorába történt felvétele alkalmával születési helyeként egy Harow nevű helységet jelölt meg. A *Harow* téves erdélyi lokalizálása mellett Veit Stoß erdélyi származását igazolni látszott az a tény, hogy a mester tizenegy fiúgyereke közül három Erdélyben élt és tevékenykedett. Veit Stoß erdélyi származásának állítólagos híre gyorsan követőkre talált a korabeli erdélyi szász és magyar szerzők körében, (214, 89), mindaddig míg Emil Sigerius (216), G. A. Schuler (211) és Victor Roth (259) rá nem mutattak arra, hogy a színromán Hărăunak sohasem voltak szász lakói.

Az erdélyi tévelygés nem volt egyedülálló, hiszen ugyanekkor, mint a korabeli sajtóból értesülhetünk, az Abaúj-Torna vármegyei, Kassa közelében fekvő Stósz község nevéből kiindulva másutt is történetek délibábos „beazonosítások” Veit Stoß születési helyének meghatározására.

Az első világháború után, az éledező lengyel kultúrnacionalizmus szellemében, a lengyelek is magukénak vallották a művészt, mindaddig, míg a második világháború után mind a lengyel, mind a német kutatás (171) rá nem mutatott arra, hogy a korabeli kéziratokban Horw, Horwe, vagy Horaw alakban gyakran előforduló település nem más, mint a Tübingentől északra fekvő Horb am Neckar városa, melynek környékén már a koraközépkor folyamán honos volt a Stoß család.

Ami Veit Stoß fiait illeti, a már említett 11 fiú közül a legidősebb, Andreas, 1520 előtt Budán élt, az ottani karmelita kolostor perjele volt, míg a többi gyermek közül hat aranyműves, szobrász és festő lett, tehát az apa művészi pályáját folytatták a maguk módján. Közülük csak egy, az aranyműves Wilibald maradt német szülőföldjén. A szobrász Stanislav Krakkóban, az aranyműves Florian Görlitzben, egy Johann-Evangelista nevű fia, kinek foglalkozása ismeretlen, Beregszászon, egy Johann nevű festő 1513-tól Segesvárott, Veit nevű szobrász leszármazottja 1523-tól Brassóban, míg a legkisebb, Martin, az aranyműves 1534-től Medgyesen, majd Szászvárosban telepedett meg.

Victor Roth szász műtörténész (258) az 1523 után Brassóban élő ifjabb Veit Stoß-t összetévesztette az 1496 után már Nürnbergbe visszatért atyával, és így tévesen az idősebbik Veit Stoß munkájaként említette a szászsebesi (Mühlbach, Sebeş) és a rádosi (Radeln, Roades) oltárokat. Annak ellenére, hogy a tévedést mind a korabeli, mind a későbbi német történészek helyesbítették, Harald Krassernél (137), de még a későbbi

irodalomban például Radocsay Dénesnél is felbukkan az a kísérlet, hogy a már említett három erdélyi feszületet Veit Stoß fiainak munkájaként tartsák számon.

Radocsay úgy ítélte meg, hogy id. Veit Stoß 1500 utáni munkái (valószínű az 1500 körül faragott firenzei és az 1500-1520 között készített négy nürnbergi feszületre gondolt) már lágyabb vonalvezetésű reneszánsz munkák, és nem érik el a mester krakkói feszületének dinamizmusát. A nürnbergi St. Sebold templomban őrzött úgynevezett *Wickelsch*-féle feszületet tanulmányozva, Radocsay állítását nem erősíthetjük meg. Ami a firenzei Ognissanti (Mindenszentek) templomban látható feszületet illeti, az valóban lágyabb, teltebb, Krisztus karján hiányoznak a kidomborodó erek, melyek a krakkói feszületre annyira jellemző drámaiságot sugallják. Ennek a magyarázata Jörg Rasmussen (115) német kutató szerint az, hogy az Ognissanti-feszületet az évszázadok során többször átfestették, és a lerakodott festékrétegek teljesen megváltoztatták Krisztus testének eredeti formáját, lágyabbá tették azt. Változatlanul igaz azonban Radocsaynak az a megjegyzése, hogy a három erdélyi eredetű feszületnek és különösen a nyárádremeteinek a lába egyszerűbben van kidolgozva, nem éri el a krakkói és a nürnbergi St. Sebold templomban látható Stoß-feszületek dinamizmusát. Ám, hogy ez perdöntő lehetne a már említett három feszület szerzőségének kérdésében, az szerintünk erősen megkérdőjelezhető.

Harald Krasser átveszi (137) Lübkes német kutató 1880-ban megjelent munkájából (*Geschichte der Plastik*) azt az állítást, mely szerint 1533-ban, a mester halálakor, hagyatékának gondnokai a kintlevő adósságok behajtására végrehajtókat küldtek Lengyelországba, Csehországba, Magyarországra és Erdélybe. Ez esetleg megerősítheti a gyanút, hogy a három erdélyi feszület mégis csak Veit Stoß munkája lenne.

Ami a három erdélyi feszület megrendelőit illeti, e kérdésben a jelenlegi kutatás nem tud kielégítő választ adni. Kelemen Lajos azt tisztázta, hogy a nyárádremetei feszület 1537 után az Apafi család adományaként került a marosvásárhelyi ferencesekhez. Tisztázatlan marad: mikor kerülhetett a feszület az Apafi család birtokába? Ismeretes, hogy a feszületet adományozó Apafi Miklós a mohácsi vész (1526) után ugyancsak belekeveredett a magyar trónöröklési küzdelmekbe. Éppen ezért feltételezhetjük, hogy a kegytárgyat egy nyugalmasabb időszakban, talán éppen a 15. század végén a ferencesek templomba temetkező Apafi Mihály életében szerezték meg. Ezt a feltételezést támasztja alá a feszület stílusa, mely szerintünk inkább a 15. század utolsó éveire vagy a következő évszázad elejére utal. Ami keletkezését illeti, ezekben az Erdély történetében nyugodt években gondolhatott komolyan a viszonylag gazdag Apafi család efféle drága feszület megrendelésére.

A vételár tekintetében a Veit Stoßnak tulajdonított feszületek közül csak az 1520-ból származó nürnbergi Szent Szebalduš templomban található ról maradt fenn adat. Ezért a becses darabért 39 aranyat fizetett a megrendelő. (213)

V. Stoß 1496 után Nürnbergben élt és dolgozott. A Krakkóból hazatérő mester 1503-ban – okirat-hamisítás miatt – élete végéig tartó konfliktusba keveredett a városi hatóságokkal. Rövid időre börtönbe is került, vagyonát elvesztette és életrajzírói sze-

rint komolyabb megrendelések hiányában, különösen 1503–1512 között, a nürnbergi Miasszonyunk templomának szomszédságában nyitott műhelyében régi munkáinak és grafikai alkotásainak eladásából tengette életét. A mester számára oly nehéz nürnbergi évtizedekben Andreas nevű fiának (aki 1520 után a nürnbergi karmeliták perjele lett) 1523-ban adott megrendelése jelentett komoly támogatást.

Ha Andreas 1523-ban megrendeléssel próbálta javítani atyja anyagi helyzetét, akkor joggal feltételezhetjük, hogy ezt már korábban, 1520 előtt, tehát még budai egyházi méltóságként is megte(he)tte, és így, az ő közvetítésével kerülhetett a szóban forgó három feszület Magyarországra...

A kolozsvári ferences templomban látható ún. *Kornis-kereszt* eredetéről szólva Radocsay csak annyit közöl, hogy az 1731 előtt Kornis Zsigmond (1713–1731 között Erdély kormányzója) felajánlásából került Szentbenedekről a mai helyére. A kortársak előtt nyílt titok volt: Kornis Zsigmond „gyengéje” a műgyűjtés. (Magyarán, hatalmi helyzetét kihasználva, erőszakkal szerezte meg a neki tetsző, áhított műkincseket.) Például a szászsebesi szárnyas oltárt díszítő Mária szobrot a kormányzó családi birtokára, a kóródi kápolnába vitette, s meglehet, hogy a kolozsvári ferences templom feszülete is hasonló módon került a nyárádszentbenedeki Kornis kastélyba. (204) Ismeretes, hogy a kormányzó örökösei később a szobrot a kóródi rk. templomban helyezték el, ahonnan a Mária-szobor 1962-után, Márton Áron püspök jóvoltából, visszakerült eredeti helyére, a szászsebesi templomba.

1983-ban a nyárádremetei templombelső átalakításának idején Venczel Árpád kolozsvári szobrászművész, az akkori nyárádremetei plébános, Venczel Lajos testvére, restaurálta a feszületet. Venczel Árpád azonban nem volt restaurátor, és véleményem szerint az ekkor végzett belső munkálatok során kialakított korszerűsítések nem egyszer túlhajtottak. A restaurálás alatt ugyanis a feszületet levették az eredeti keresztjéről és lebontották a feszületnek háttérrel nyújtó, Jeruzsálemet ábrázoló oltárt is. A feszület ma a fehére meszelt, dísztelen szentély fala előtt, egy, az alapszínétől teljesen elütő juharfa-keresztben áll. 1997-ben a Krisztus talpán végzett tisztítási próba Mihály Ferenc szakrestaurátor véleményét igazolta, azaz a szobor eredeti színe más volt. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának támogatását élvező restaurálást 2007 tavaszán a szakszerűtlen előkészületek, valamint a nyárádremeteiek indokolatlan bizalmatlansága futtatta zátonyra. Ha ez a sajnálatos félreértés igen nagy port vert fel, az csupán azt bizonyítja, hogy a nyárádremeteiek ma is ébren őrködnek a templomunkban őrzött kincs fölött. (B 8-9)